

DEZVOLTAREA SOCIAL-ECONOMICĂ TERITORIALĂ DURABILĂ ȘI ESENȚA EI

Serafim FLOREA

Catedra Economie Generală și Relații Economice Internaționale

The elaboration of any country's strategy for sustainable development is an imperative of the present time. This article proposes a variant of such development, based on multifunctional analysis. It emphasizes that development is most heavily influenced by human and ecological factors, which are directly or indirectly tangent to numerous other factors of similar meaning.

Tradițional, elaborările privitor la problemele dezvoltării social-economice de perspectivă a unor spații geografice până acum vreo 15 ani erau percepute ca strategice și actuale, care trebuiau să se soldeze cu anumite rezultate pozitive. Cunoscutele planuri de dezvoltare pe termen de 5-7-10 ani din fosta URSS oficial se îndeplineau cu succes, unele dintre care chiar înainte de termenele stabilite. Însă, despre eficiența economică și socială reală a unor astfel de planuri de dezvoltare, în ansamblu, sau a unor obiecte concrete nu se prea vorbea, deoarece mai toată informația era secretizată cu sigiliul „de uz intern”. Să ne amintim de campania desțelenirii pământurilor din Kazahstanul de Nord, unde în scopul extinderii terenurilor arabile și cultivării grăunțoaselor s-au distrus cele mai valoroase pășuni naturale ale acestei țări, sau de Magistrala Baicalo-Amur, care, în urma diminuării activității economice și din cauza costurilor mari pentru întreținere în condițiile înghețului veșnic, în mare parte a fost abandonată, miliarde de ruble fiind cheltuite în zadar. Nu avea nimic cu eficiența nici politica gigantomaniei pe larg promovată și în Republica Moldova, unde pe un spațiu comparativ mic și dens populat s-au construit giganți economici cum sunt Centrala termoelectrică de la Cuciurgan, filatura de bumbac de la Tiraspol, Fabrica de ciment de la Rezina, numeroasele complexe grandioase zootehnice de porcine, care din mai multe puncte de vedere erau ineficiente și la scara unională, și la cea națională. Urma să se construiască canalul Dunăre-Nisporeni menit să mărească suprafețele terenurilor irigate până la 800 mii hectare, Stația atomoelectrică de lângă Grigoriopol etc.

Tendențele voluntariste și gigantomanice în dezvoltarea social-economică în mai multe state cu economie planificată din Europa Centrală și de Est au fost oprite de schimbările politice și economice din a doua jumătate a anilor '80 ai sec. XX, în rezultatul cărora relațiile dintre Est și Vest s-au îmbunătățit, renunțându-se la confruntările militare, izolare și autarhie.

În condițiile creșterii numerice destul de rapide a populației Terrei, epuizării rezervelor a mai multor resurse naturale și agravării stării ecologice, treptat tot mai mult se conștientiza faptul că lumea are nevoie nu de o oarecare dezvoltare, ci de una sigură, garantată, care s-ar solda cu rezultate pozitive, necreând urmări negative pentru mediul înconjurător și pentru populație. Către sfârșitul anilor '80 s-a ajuns la concluzia că o atare dezvoltare putea fi numai cea numită durabilă (viabilă).

Evoluția conceptului de dezvoltare durabilă enumeră deja o pătrime de secol, timp în care peste fiecare 5 ani în tratarea acestei probleme s-au înregistrat progrese esențiale.

În 1972, la Conferința ONU asupra Mediului Uman de la Stockholm (Suedia) a fost introdusă în circuit noțiunea de ecodezvoltare.

Noțiunea și fundamentarea conceptului de dezvoltare durabilă pentru prima dată sunt redată în Raportul Brundtland (sub genericul „Viitorul nostru comun”) adoptat în 1987 de către Comisia Mondială asupra Mediului și Dezvoltării.

La Conferința ONU asupra Mediului și Dezvoltării din 1992 de la Rio de Janeiro (Brazilia) au fost proclamate Declarația de la Rio, Agenda 21 (în care sunt expuse concepțiile dezvoltării durabile menționate în 27 de principii pentru secolul XXI) și înființarea Comisiei ONU pentru Dezvoltare Durabilă, care are drept scop asigurarea implementării eficiente a deciziilor adoptate la Conferință. Sesiunile Comisiei au loc în fiecare an. Principalele componente ale principiilor orientau statele lumii spre o dezvoltare viabilă cu luarea în calcul a eliminării în primul rând a consecințelor negative de ordin ecologic în procesul dezvoltării. Se accentua că scopul dezvoltării durabile constă în crearea (păstrarea) unui mediu natural favorabil pentru viața

omului, iar activitățile ei economice și sociale să nu reducă potențialul resurselor naturale (regenerabile) nici pentru actuala populație, nici pentru generațiile umane viitoare. În 21 din cele 27 de principii ale dezvoltării durabile se fac referiri la necesitatea schimbării radicale a atitudinii omului față de mediul natural în care el se află și activează. La Conferința de la Rio de Janeiro au fost formulate 2500 de recomandări privind dezvoltarea durabilă cuprinse în menționata Agendă XXI.

Astfel, documentele menționate din 1987 și 1992 au pus bazele unui concept al concilierii dintre economie și mediul înconjurător.

În cadrul Conferinței ONU pentru evaluarea studiului implementării Agendei 21 de la Amsterdam (Olanda) din 1997 s-au făcut precizări substanțiale privind dezvoltarea durabilă.

La Summitul Mondial privind Dezvoltarea Durabilă de la Johannesburg (Africa de Sud) din 2002 au fost lansate Declarația respectivă privind Dezvoltarea Durabilă, Planul de implementare și Angajamentele statelor participante privind activitățile și inițiativele de implementare a dezvoltării durabile la nivel național, regional și internațional.

Conceptiile dezvoltării durabile lansate la forurile mondiale sunt luate în serios de către majoritatea statelor lumii. În cadrul instituțiilor guvernamentale sunt organizate subdiviziuni speciale care se ocupă de problemele acestei dezvoltări. De exemplu, în Franța există Ministerul pentru Dezvoltare Durabilă. Același lucru se poate afirma și despre atitudinea oficialităților Republicii Moldova față de această problemă deosebit de importantă.

În numărul celor 140 de delegații ale statelor lumii la Conferința menționată de la Rio de Janeiro din 1992 a fost și delegația din Republica Moldova în frunte cu directorul Departamentului de Stat pentru Protecția Mediului Ambiant și Resurse Naturale al Republicii Moldova de atunci, prof. Ion Dediș, membru corespondent al AȘM, care a semnat Declarația acestui for internațional.

La Summitul Mondial pentru Dezvoltare Durabilă care a avut loc în 2002 la Johannesburg de asemenea a participat o delegație din Republica Moldova condusă de acad. Gheorghe Duca, ministru al ecologiei, construcțiilor și dezvoltării teritoriului de atunci, astăzi președinte al AȘM. La această summit a fost adoptat Planul de acțiuni de punere în aplicare a celor 2500 de recomandări pentru dezvoltare cuprinse în Agenda XXI, adoptate anterior la Rio de Janeiro. Acest Plan este văzut din trei perspective – cea economică (în condițiile globalizării), cea socială (în condițiile existenței marilor discrepanțe ce separă lumea bogată de cea săracă) și a dezechilibrului creat între dezvoltarea social-economică și mediul ambiant.

În perioada 9 – 11 mai 2007 o delegație a R.Moldova reprezentată de către ministrul Ecologiei și Resurselor Naturale Constantin Mihăilescu a participat la reuniunea la nivel înalt a sesiunii a XV-a a Comisiei ONU pentru Dezvoltare Durabilă, care a avut loc la Cartierul General al ONU (New-York).

În corespundere cu aceste documente, către 1995-1996 în Republica Moldova a fost elaborat Planul Național de Acțiuni în domeniul protecției mediului înconjurător în care s-au stabilit scopurile și domeniile prioritare de ocrotire a mediului pe termen scurt și mediu în contextul unei dezvoltări durabile. Au fost elaborate zeci de legi de mediu, au fost semnate și ratificate zeci de convenții internaționale în domeniul protecției mediului înconjurător. Au fost elaborate: Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova, Concepția rețelei ecologice naționale, Strategia utilizării resurselor naturale, Programul național de asigurare a securității ecologice, s-a realizat o nouă redacție a Codului Silvic etc.

Din 1997 în Republica Moldova activează Oficiul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Cu susținerea financiară și logistică a PNUD sub conducerea regretatului economist Pavel Cojocaru a fost elaborată Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă „Moldova XXI” (Chișinău, 2000). În 1998 a fost instituit Centrul Regional de Mediu (REC-Moldova), care are scopul de a contribui la soluționarea problemelor de mediu din republică și din țările vecine. Cu luarea în considerație a principiilor dezvoltării durabile, a fost elaborată Strategia de dezvoltare social-economică a țării pe termen mediu – până în anul 2005, aprobat de Guvern în 2001. În anul 2005, prin decret prezidențial, a fost constituit Consiliul Național pentru Dezvoltare, având în componență un președinte (V.Voronin), 2 vicepreședinți, 2 secretari și 12 membri din rândul celor mai înalți demnitari din conducerea statului. PNUD sprijină și abordarea problemelor demografice din Republica Moldova. Unele probleme din contextul menționat cu înclinare spre ecologie sunt studiate de către specialiștii Laboratorului Monitoring, Management ecologic și Dezvoltare durabilă din cadrul Institutului de Ecologie și Geografie al ASM. Pe tematicile dezvoltării durabile la cel mai înalt nivel au loc diferite întruniri (conferințe, simpozioane), se citesc cursuri universitare etc.

Din cele menționate am putea conchide că Republica Moldova s-a încadrat activ în procesul dezvoltării durabile, ale cărei termene aproape coincid cu perioada așa-numitei tranziții spre economia de piață. Rezultatele economice și sociale ale acestei tranziții sunt însă slabe, dacă nu chiar foarte slabe. Unele din principalele cauze rezidă în interpretarea deseori greșită la noi a dezvoltării durabile și în neglijarea particularităților ei regionale care se reduc în fond la următoarele:

1. Ideile dezvoltării durabile ale forurilor mondiale sunt orientative și necesită a fi acomodate în calitate de probleme la condițiile concrete locale;

2. Este necesar de a fi luat în calcul, în primul rând, nivelul economic și social actual de dezvoltare a teritoriului dat. Numărul și nivelul gravității problemelor dezvoltării depind de nivelul dezvoltării economiei spațiului dat;

3. Noțiunea de dezvoltare durabilă nu trebuie interpretată în mod simplist. O atare dezvoltare nu poate avea loc fără o acoperire economică, ecologică, voință politică etc., cum s-a procedat, bunăoară, în Republica Moldova în cazurile Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei pentru anii 2004-2006 (Chișinău, 2004) sau „Programului Național Satul moldovenesc” 2005-2015.

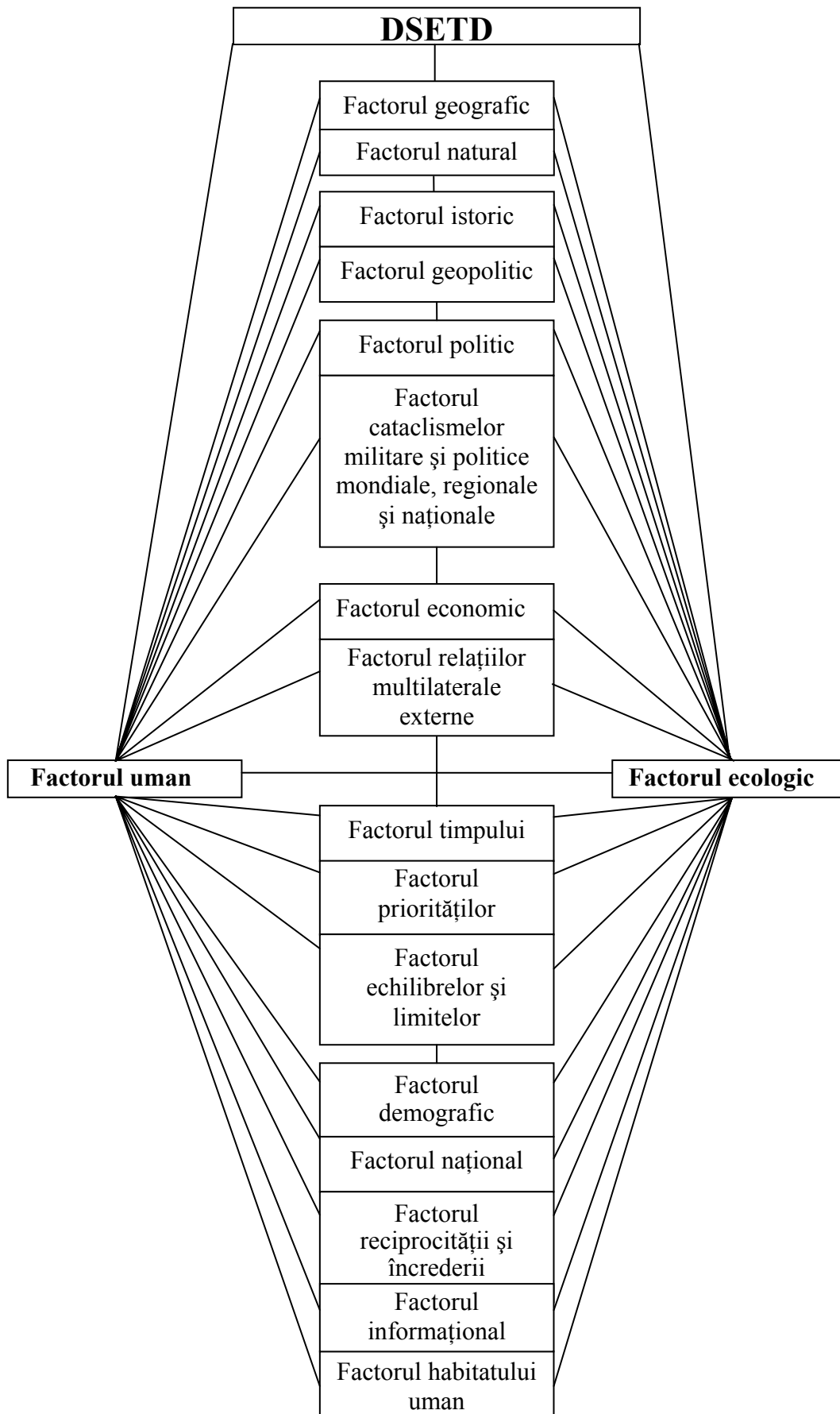
În materialul de față se propune o variantă strategică de dezvoltare durabilă la nivel macroeconomic, în bună parte special acomodată pentru Republica Moldova – cea a dezvoltării social-economice teritoriale durabile (DSETD).

Este foarte important a accentua că dezvoltarea durabilă are loc pe un teritoriu concret cu mai multe particularități naturale, istorice, economice, demografice, ecologice, care în mare parte „decid” căile de mișcare spre o prosperitate sigură. Iată de ce, când este vorba despre o țară sau regiune trebuie de concretizat că avem de a face cu o dezvoltare social-economică teritorială durabilă. Aceasta presupune o dezvoltare de lungă durată continuă a țării date prin valorificarea eficientă a resurselor interne (a potențialului resurselor naturale, a celui uman, a fondurilor fixe, a fondurilor de capital și a rezervelor de stat acumulate pe cont propriu și a celor provenite din exterior – rezultat al relațiilor economice, politice, culturale externe), fără a le diminua din punct de vedere cantitativ și calitativ, care s-ar solda cu efecte pozitive și ar garanta securitatea și independența economică și politică reală a țării. O altă variantă a acestei interpretări ar fi următoarea: prin DSETD se subînțelege activitatea economică și socială în țara respectivă care poate asigura necesitățile vitale materiale și nemateriale ale societății pe seama folosirii eficiente a resurselor naturale și a valorilor umane disponibile în perspectivă de lungă durată, prin păstrarea la maximum posibil în stare exploatabilă normală a potențialului patrimoniului natural și a celui uman al națiunii, nu numai pentru generațiile actuale, dar și pentru cele viitoare.

Esențialul este că DSETD presupune o dezvoltare fără nimicire, fără diminuarea resurselor economice naturale și umane regenerabile în interesele generațiilor actuale și ale celor viitoare. O atare dezvoltare necesită susținere necondiționată din partea statului și a societății, care urmează să asigure toate condițiile și garanțiile privind pârghiile și resursele de dezvoltare care ar înlătura toate obstacolele în calea dezvoltării. Pentru o dezvoltare durabilă este important a asigura securitatea funcționării normale a tuturor segmentelor managementului statului, economiei, vieții sociale, politicii, culturii în spațiul dat.

În strategiile de dezvoltare durabilă de bază elaborate până în prezent pentru Republica Moldova accentul principal se pune pe influența și luarea în seamă a factorului ecologic, ceea ce nu este întocmai corect. Dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova este în mod direct și indirect condiționată de mai mulți factori, printre care și cel ecologic ca unul dintre principalii, sub numărul doi ca importanță. Se constată că anume pentru Republica Moldova factorii economic, geopolitic, demografic etc. au o influență asupra dezvoltării durabile nu mai mică decât factorul ecologic, care, la rândul său, este produsul factorului uman. Luând în calcul aceste constatări, se cere de precizat că numărul de factori care influențează DSETD este cu mult mai mare, aceștia având o ierarhie logic bine sistematizată cu influențe reciproce clar conturate. Considerăm că asupra unei dezvoltări durabile, în sensul menționat, în mod decisiv influențează cel puțin 18 factori de bază (*a se vedea* Schema).

Fiecare dintre factorii indicați în ea are misiunea și ponderea lui specifică în problema complicată a dezvoltării durabile. Neglijarea totală sau parțială a unuia sau a câtorva dintre factorii menționați, precum și a altora care pot completa șirul lor, se va solda neapărat cu efecte negative în dezvoltare. Anume luarea în calcul a unui astfel de complex de factori care se influențează reciproc poate deschide calea spre o dezvoltare durabilă pentru Republica Moldova. Într-o măsură sau alta, fiecare factor se manifestă cu aportul său specific în dezvoltarea durabilă. Împreună ei decid soarta dezvoltării durabile în ansamblu. Specificul tangențelor factorilor este evident. De exemplu, factorul geografic are tangențe, în primul rând, cu cel natural, cel istoric – cu cel geopolitic și cu cel politic, factorul uman – cu cel demografic etc.

DSETD are ierarhia sa verticală și orizontală. Ierarhia verticală ține de aspectul republican (național), regional, județean (raional) și local. Cea orizontală este reprezentată de subiectele populației (populației și habitatului uman), economiei (industrii, agriculturii, sferei serviciilor), resurselor naturale (de soluri, rezerve ale subsolului, vegetației) și altele. Ambele sisteme ierarhice de asemenea se influențează reciproc. De exemplu, nu putem vorbi despre Planul urbanistic general al municipiului Chișinău fără a lua în calcul influența lui asupra dezvoltării regionale, raionale și locale în cadrul întregii țări. La fel nu putem exploata substanțele minerale ale subsolului, neluând în seamă caracterul influenței ei asupra altor resurse naturale.

Bibliografie:

1. Popescu M.D. Conceptul de dezvoltare durabilă. - București, 1993.
2. Contribuția la Strategia națională de dezvoltare durabilă a României „Orizont – 2025”. Viziune și Gândire Strategică în Domeniul Dezvoltării Durabile: Ghid-sinteză. - București, ianuarie-iunie 2004.
3. Câmpeanu V. (coordonator). Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile. - București: Academia Română, 2004.
4. Dezvoltarea durabilă în Uniunea Europeană și politica de coeziune economică și socială. - București, 2006.
5. Moldova XXI. Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă. - Chișinău, 2000.
6. Florea S. Factorul ecologic și dezvoltarea socioeconomică teritorială durabilă a Republicii Moldova. - Chișinău, 2000.
7. Dezvoltarea durabilă – speranța comunităților și generațiilor. - Chișinău, 2002.
8. Bazele conceptuale ale dezvoltării durabile a Republicii Moldova. - Chișinău, 2003.
9. Teleuță Al., Duca Gh., Stratan A. Economia mediului și dezvoltarea durabilă. - Chișinău, 2003.
10. Dezvoltarea regională durabilă. Între actualitate și necesitate. - București, 2005.

Prezentat la 17.05.2007